

Сімсон О.Е.,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права № 2

Національного університету

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Технологія як об'єкт права інтелектуальної власності

Категорія технології є досить вживаною у сучасному українському законодавстві, і хоча часто поняття її не розкривається, можна з впевненістю стверджувати, що технологія є вагомим результатом інтелектуальної творчої діяльності людини. ЦК України вживає категорію «сфера технології» при визначенні об'єктів винаходу (ч. 2 ст. 459) і корисної моделі (ч. 2 ст. 460), не розшифровуючи сам термін технологія. Таким чином, остання стає допоміжною категорією і не набуває характеру самостійного об'єкта цивільних прав. Між тим, за договором на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, що врегульований Главою 62 ЦК України, підрядник (виконавець) зобов'язується за завданням замовника у тому числі розробити нову технологію, яка буде виступати як результат технологічних робіт, тобто як самостійний об'єкт. У Законі України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [1] технологія вперше отримує законодавче визначення і стає об'єктом трансферу (передачі), що оформляється шляхом укладання двосторонніх або багатосторонніх договорів цивільно-правового характеру. Закон визначає технологію як результат науково-технічної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг.

Крім категорії технології Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» дає тлумачення об'єктів технології. До останніх п. 6 ст. 1 Закону [1] віднесені наукові та науково-практичні

результати, об'єкти права інтелектуальної власності (зокрема, винаходи, корисні моделі, твори наукового, технічного характеру, комп'ютерні програми, комерційні таємниці), ноу-хау, в яких відображено перелік, строки, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції, надання послуг.

У такому розумінні технологія постає як загальне збірне поняття. Так, І.А.Зенін аналізуючи об'єкти у галузі науки і техніки виділяє мономірні та збірні загальнонаукові поняття [2, с. 60]. До перших він відносить, наприклад, винахід та наукове відкриття. До других: науковий, науково-технічний результат, наукове досягнення, науково-технічне знання. У цей ряд можна поставити і технології. Російські вчені М.М.Богуславський, О.В.Воробйова, А.Г.Светланов [3, с. 23] також «розкомплектовують» технологію на окремі об'єкти права. Такими об'єктами можуть бути винаходи, ноу-хау тощо. Розкомплектування, по-перше, дозволяє сторонам, виходячи з вартості кожного об'єкта, точніше визначити ціну технології, що передається; по-друге, допомагає стороні, що здобуває технологію, визначити ті елементи, які вона здатна робити сама, або закупити в інших організацій чи фірм на більш сприятливих умовах; по-третє, дає можливість виділити ті елементи технології, які згодом можуть втратити юридичний захист, що, зрештою, потребуватиме внесення змін у ціну переданої технології, а також викличе інші наслідки. Крім того, при «розкомплектуванні» технології, на думку авторів, вирішується дилема – які об'єкти можуть бути розкриті перед партнерами на стадії ведення попередніх переговорів, а які не можуть бути розкриті до підписання договору.

Охарактеризуємо основні специфічні ознаки, притаманні технології як системному явищу:

1. **Технологія прямо пов'язана із суб'єктом**, бо ніякі методи, засоби, операції не існують самі по собі в об'єктивній реальності. Їх вигадують, створюють люди. Вони знаходяться у свідомості їх творців і виникають на основі пізнання дійсності, закономірностей процесів перетворення. Тому *технологія постає результатом творчої інтелектуальної діяльності, знанням.*

Поняття технологія розглядається як частина систематизованих знань про процеси виробництва продукту або надання послуг в промисловості, або іншій сфері діяльності, незалежно від того, чи оформлені ці знання як промислова власність у якійсь певній формі [4, с. 128].

2. *Технологія – це сфера практичних (прикладних) знань*, причому немає значення, чи з'явилися ці знання результатом наукових досліджень, професійного досвіду чи певної майстерності (мистецтва). Мета технології – вирішення практичних завдань. Для технології дуже важлива її об'єктивність, тому вона завжди має своєю складовою дослід або апробацію. *Технологія поєднує у собі знання та вміння*. Але на відміну від знань, які відповідають на питання: «що потрібно зробити для досягнення практичної мети», технологія відповідає на питання: «як це зробити».

3. Основна мета технології – розв'язання практичних задач – надає їй такої риси, як *корисність*. А.Д.Бондаренко зазначає: «Суспільне виробництво, а значить і технологія завжди доцільні. Вони спрямовані на задоволення людських потреб, що постійно зростають, на отримання прибутків...» [5, с. 43].

4. *Технологія являє собою структуру*, яка складається з одного або сукупності методів (способів) досягнення певних практичних завдань. «Технологія в широкому розумінні цього слова, - пише Ю.М.Бажал, - це науково-технічні методи досягнення практичних цілей» [6, с. 236]. Метод (спосіб) у свою чергу розуміється як стійка система взаємопов'язаних упорядкованих повторюваних дій (операцій, прийомів, процедур), що закономірно, однозначно й стандартно (на основі правил, приписів) приведуть до потрібного результату (поставленої мети). Деякі вчені розглядають метод і спосіб як форму та зміст. «Оскільки методи, – пише В.П.Каширін, - включають не тільки окремі технологічні взаємодії, але й їхню сукупність, пов'язану з певною просторово-часовою послідовністю, а також певні умови (середовище) протікання процесів, специфічні матеріальні структури, самі матеріали з певними властивостями, оскільки зміни деяких параметрів одного й того ж методу призводять до змін результату і появи нового способу» [7, с. 169 - 170].

Отже в межах одного методу досягнути однієї мети можна різними способами.

5. Здатність технології виявляти себе в будь-якій сфері практичної людської діяльності, а саме науково-технічній, виробничій, організаційній, управлінській та інших професійних сферах.

Технологія, як і знання загалом, постає як об'єкт вищого порядку – нематеріальне благо, результат творчої інтелектуальної, у тому числі наукової та науково-технічної діяльності, який стає об'єктом правової охорони набуваючи форми певного об'єкта прав інтелектуальної власності. Передусім це процеси як об'єкти винаходу і корисної моделі, технологічне рішення як об'єкт раціоналізаторської пропозиції, незапатентовані технології як об'єкти ноу-хау. Ноу-хау відповідно до п. 5 ст. 1 Закону про трансфер [1] розуміється технічна, організаційна або комерційна інформація, що отримана завдяки досвіду та випробуванням технології та її складових, яка: на є загальновідомою чи легкодоступною на день укладання договору про трансфер технологій; є істотною, тобто важливою та корисною для виробництва продукції, технологічного процесу та/або надання послуг; є визначеною, тобто описаною достатньо вичерпно, щоб можливо було перевірити її відповідність критеріям не загальновідомості та істотності. Під визначення об'єктів технології за законом підпадають об'єкти авторських прав, такі як твори наукового, технічного характеру, комп'ютерні програми. Проблема полягає у тому, що авторські права не поширюються на будь-які методи, процедури, процеси, способи, тобто по суті технології, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Враховуючи вищесказане, вважаємо раціональним визначити **технологію як результат творчої інтелектуальної діяльності, який являє собою знання про процес і самий процес, що складається з одного або сукупності методів досягнення певних практичних завдань, де метод розуміється як стійка система взаємопов'язаних упорядкованих повторюваних дій (операцій, прийомів, процедур), які закономірно, однозначно й стандартно (на основі правил, приписів) приводять до потрібного результату (поставленої мети).**

Пропонуємо визначити технологію у Главі 15 «Нематеріальні блага». Тоді логічно будуть звучати положення ч. 3 ст.ст. 459, 460 ЦК України про «процес у будь-якій сфері технології» (стосовно об'єктів винаходу та корисної моделі), ч. 1 ст. 481 про технологічне рішення (процес) у будь-якій сфері діяльності юридичної особи (що може бути об'єктом раціоналізаторської пропозиції), а також положення ст. 892 про розробку нової технології при визначенні предмета договору про виконання технологічних робіт.

Список літератури:

1. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : в редакції Закону України № 5407-VI від 02.10.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5407-17>;
2. Зенин И.А. Наука и техника в гражданском праве. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1977. – 208 с.;
3. Международная передача технологии: правовое регулирование / Отв. ред. М.М.Богуславский. – М.: Наука, 1985. – 277 с.;
4. Максимов Б, Сесекин В. Технологии в условиях приватизации // Хозяйство и право. – 1996. - № 1. – С. 127 – 135;
5. Бондаренко А.Д. Современная технология: теория и практика. – Киев; Донецк: Вища шк., 1985. – 171 с.;
6. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку/ За ред. д-ра екон. наук Ю.М.Бажала. – К.: Ін-т екон. прогнозів., 2002. – 320 с.;
7. Каширин В.П. Философские вопросы технологии: (социологические, методологические и техноведческие аспекты). – Томск: Изд-во Том. ун-та, 1988. – 286 с.